

De Gaulle 'e te mā'itira'a o te tahi paura farāni (1945 - 1960)

Mai te pitira'a o tama'i rahi o te ao nei, taime i hi'opo'a ai te fa'atere o te fenua farāni i te nu'ura'a o te mahuātoa 'ātōmī ē tae atu i te fāra'a o te paera'a o te rēpūpirīta, taime i fa'aoti ai te peretiteni mātāmua 'ia fāna'o te fenua Farāni i te tahi moiha'a 'arora'a pāpū 'ei tāpa'o o tōna fa'ati'a-fa'ahou-ra'a 'e o tōna ti'amāra'a, e ti'ara'a upo'o'aha rahi tō de Gaulle i roto i teie ha'amatarā'a fa'ataiāra'a a te hau farāni. Terā rā, e'ere teie 'ā'amu i te mea 'āfaro roa.

De Gaulle 'e te 't?m? i mua atu i te paera'a o te r?p?pir?ta

I te taime i topa ai 'o *Little boy* i ni'a i te 'oire nō Hiroshima i te 6 nō 'ātete 1945, 'ua 'ite 'o de Gaulle i te ahoaho o te ao tā'āto'a. I ni'a i tōna ti'ara'a peretiteni o te hau auta'a o te rēpūpirīta Farāni, parau atu ra 'oia i te ta'ata tei riro mai i muri 'ei hunō'a nāna, te tōmānā de Boissieu : "E mea hanohano mau teie paura tā Goldsmith i fa'ahiti mai iā'u ra ; i te roara'a o teie tama'i 'ua mehameha noa vau 'ia 'ite mātāmua atu te Purutia iāna, nā mua a'e i te Marite 'e 'ia fifi rahi roa te fenua Peretāne" Te 'aihitēmia Bertrand Goldschmidt, pīahi nā Marie Curie, 'oia tei 'āmuihia e te 'ōpuara'a Manhattan. Nā roto i te tahi tere a te tēnerara i Ottawa, i te 11 nō tiurai 1944, 'ua fa'ahiti atu 'oia i te nu'ura'a a te mau 'ati. 'Ua 'ite pāpū 'o de Gaulle i te faufa'a o te mau 'ohipa fa'ehau e tupu ra "Māuruuru roa, 'ua ta'a maita'i iā'u"

I te 'āva'e 'ātete 1945, 'ua fa'arū 'o de Gaulle ia Boissieu, 'oia terā e fa'ahoro nei i te pu'a'ahorofenua e te ti'ahau marite " 'ia 'ite 'oi'oi 'oia e aha tōna mau hope'ara'a. Nō te mea, e mea pāpū, e mahuātoa hā'iri'iri mau teie, terā rā, penei a'e e fa'aiti tātou i te fāito o terā mahuātoa, 'e 'ia nehenehe tātou e fa'a'ohipa i teie mahuātoa i te tau tama'i, 'ua ora maita'i ia te mau moiha'a tama'i ". 'Ua fa'aineine te ti'ahau marite i te tahi turu nō te arata'i i te natira'a pāpū 'ore e vai nei i rotopū i nā fenua e piti nō te 'āmuira'a 'ātōmī, 'oia ho'i te tāu'a-'ore-ra'a 'āore rā te mau tāu'aparaura'a hunu : " 'Ia 'ana'anatae noa a'e te tahi ra'atira fa'ehau piri ia de Gaulle, teie au nō te fa'afārerei i te ti'a fa'ehau ha'apa'o ". E mea nā reira te mau Farāni i te 'itera'a atu i "te mau ha'amāramaramara'a mātāmua " i ni'a i te mau hope'ara'a o te mau tauiha'a tama'i 'ātōmī.

'Ua ha'amauhia te 'Āua mūto'i o te Ito 'Ātōmī (AIA) e de Gaulle nō tōna hepohepora'a fa'ehau, terā rā i te taime iho ā o te ha'amaura'a o teie 'āua, 'ua riro tōna ti'ara'a tēnerara ti'a'au, e tōna ti'ara'a fa'atere ato'a. 'Ua 'ite 'o Guillaumat, tei mono ia Dautry, i muri mai i tōna matera'a i te matahiti 1951, 'ei fa'atere rahi, i te tahi rāve'a 'ia hāmanihia teie mahuātoa 'ātōmī : Tei raro a'e te (AIA) i te fa'aterera'a o te peretiteni o te 'āpo'ora'a, e faufa'a tāna 'e e nehenehe tāna e tītau i te rave 'ohipa, e ti'amāra'a tōna i te pae o te ti'a'aura'a 'e o te faufa'a, e nehenehe ia 'oia e fa'a'ore

i te fa'ariri'ira'a a te tahi ti'a hi'opo'a faufa'a nō te fa'a'ohipa i te moni nō tāna mau ha'amāu'ara'a. Te tuha'a faufa'a roa a'e, e nehenehe tāna e fa'areva i te mau tere nu'u fa'ehau 'ia au i tōna hina'aro.

I te taime o tōna hahi-ē-ra'a, 'ua 'imi 'o de Gaulle i tau rāve'a nō te hi'o i te nu'ura'a o te ihi anoha'a 'ātōmī. Mai 1946 iho ā ra tōna 'āpe'era'a i te mau vauvaura'a parau a te tāpa'o pae Ailleret, X 'e te ui, tei fāna'o i te fa'aterera'a a te mahuātoa ta'a'ē o te fenua 'e 'o tei fāri'i pinepine iāna 'ia tere 'oia nā Pari. Nā Olivier Guichard e fa'aara i te tēnerara, 'āpe'e a de Gaulle, e rohi ra i te AIA i ni'a i te fē'a'ara'a a te mau fa'aterera'a o te rēpūpirīta n°5 i mua i te rāve'a i fa'a'itehia e Christian Pineau, fa'aterehau o te mau 'ohipa 'e'ē a Guy Molet i te Tōmite o te pārorura'a a te Hau o te 30 nō 'ēperēra 1957 : " 1°) 'ia hāmani noa tātou i tā tātou iho mau mahuātoa 'aore rā 2°) 'ia fa'a'ohipa ho'i tātou i te mau mahuātoa i hōpoihiā mai e te mau 'ati, rāve'a terā e fa'aū nei i te ture marite" [1]

Terā rā, e piti noa taime tō de Gaulle ti'ara'a nō te hōro'a i tōna mana'o i ni'a i te mahuātoa 'ātōmī. I te 16 nō māti 1950, e pāhono 'oia i te tahi pāpa'i ve'a mai te mea ē 'o 'oia te fa'atere, " 'Aita tā'u e mahuātoa 'ātōmī. I roto i tō tātou nei ao, i te tahi taime, tē tātarahapa nei au."

E maha matahiti i muri iho, uiuihia i ni'a i te 'ōpuara'a o te *Hiva 'Europa o te P?rurura'a*, 'ua fa'a'ite 'oia i te tumu i pāto'i ai 'oia i te fa'aaura'a e fa'atū'ati nei i te tā'āto'ara'a o te mau nu'u, te mau nu'u 'ātōmī ato'a, nō te mea, tē tītau nei rātou i te ti'amāra'a 'ātōmī.

Te fa'aaura'a a te *HEP* " 'ia tu'urimahia teie fa'aaura'a, e 'ore te mana o te fenua Farāni nō te hō'ē tau e 50 matahiti, te parau mau, nō teie nei ē a muri noa atu, i te fāna'ora'a iāna iho", e 'ōpani-roa-hia ia "te fāna'ora'a i te hō'ē noa a'e mahuātoa 'ātōmī".

I nā 'āva'e hope'a o te Mahara'a o te Rēpūpirīta, 'ua fa'aau te fenua Marite 'ia ha'aputuhia i ni'a i te fenua Farāni, te tahi mau *t?pita pao f?ito tanotano (TPFT)* 'e te tahi mau mahuātoa 'imi fā "e piti tāviri fa'atere" ma te tāpe'a-noa-ra'a i te fatura'a rahi o teie mau mahuātoa 'e ma te tauira'a e te tahi tā'atira'a i ni'a i te patōra'a 'ātōmī o te mau pahī hopu moana tei 'ore i pāroruhia e te *ture McMahan Act*.

'Ua fa'ariri'ihia te fa'aaura'a, tei ha'apurorohia i te *T?u'aparaura'a o te Fa'anahonahora'a a te Fa'aauraa n? ')?taran?tita Apato'erau* nō Pari i te 16 ē tae atu i te 19 nō tītema 1957.

I fepuare 1958, 'ua māuruuru te pāpa'i parau rahi Tāmau o te pū Pārorura'a a te hau (Fa'aterera'a hau o te Pārorura'a) i te mau "tauira'a nō te tuha'a 'Ātōmī" : " 'Ua fa'a'ite mai te mau tāu'aparaura'a i ravehia e tā mātou mau tahu'a e te mau tahu'a 'ātōmī marite i tō mātou māuruurura'a nō te mau hina'aro i te pae o te ha'amāramaramara'a nō te parau o te 'ātōmī

(porohitu tāmatarā'a, pahī hopu moana). 'Ua vai 'amaha noa rā te mau fa'atere Farāni i nī'a i te parau o te fatura'a i te tahi paura Farāni. I te 6 nō fepuare 1958, 'ua fa'a'ite 'o Pineau i te Tōmite o te pārorura'a, e mea tūau roa te parau fa'aineine 'ia hi'o atu i te mau ha'amāramaramara'a tei hōro'ahia mai. E parau fafau iti noa i teie mahana". [2]

Noa atu tē hina'aro nei 'o Pfmilin (fa'arava'ira'a faufa'a 'e tāpura faufa'a) e hōro'a i te ti'ara'a rū nō te tama'i i te fenua 'Āreteria i mua i te "tama'i pitopito", tē mana'o nei 'o Chaban e " 'ohipa natu 'ati, te tū'atira'a pāpū e teie 'ohipa, e te vaiihora'a i te toe'a o te mau 'ohipa nā te mau 'ati"; Tē hina'aro nei 'oia i te tahi rata e fa'ature nei i te ha'aputurā'a o te mau ha'amāramaramara'a i hōro'ahia mai, ta'a'ē atu ai te ha'amaita'ira'a o te *ture McMahan Act*.

I mua noa mai i te hi'ara'a o te Hau, 'ua fa'ari'i 'o Félix Gaillard i te ha'aputurā'a i te mahuātoa Marite nō te ti'amāra'a o te mau tauira'a o te mau ha'amāramaramara'a 'ātōmī ma te ti'aturi i te ha'amaita'ira'a o te *ture McMahan Act*, ma te tāmāu-noa-ra'a i te mau mā'imira'a farāni i nī'a i te mahuātoa 'ātōmī, 'oia ho'i, 'ua tu'urima 'oia i te fa'aotira'a o te 22 nō 'ēperēra 1958 tei hōro'a 'ei fā, te tūpitara'a mātāmua i 1960.

Te fa'ata'ara'a n? 1958 : " 'Eiaha t?tou e t?mau i te 'pe'e i te fa'anahora'a 't?m? "

I tōna ho'ira'a i nī'a i tōna ti'ara'a, 'ua fāfā 'o de Gaulle i te 'ōpuara'a 'ātōmī Farāni 'e tōna fāitoti'a 'Europa^[3].

'Ua ha'amau te papa ture Farāni-Heremani tu'urimahia i te 17 nō tēnuare 1957 i te hō'ē " 'ohipa 'āmui i roto i te mau mana'ora'a fa'ehau 'e te mau moiha'a tama'i "^[4]. 'Ua fa'anava'ihia e te hō'ē hono'a parau huna, i te 8 nō 'ēperēra 1958 o tei fa'anaho ātea i te 'aufau i te pū o te fa'ata'ara'a i te hu'ahu'a 'ātōmī i Pierrelatte 'ei toru tuha'a : fenua Farāni 'e Heremani nō te fāito e 45%, 'Itāria nō te fāito 10%, e te tātuha'ara'a 'aifāito i te 'uraniūmu hau nō tehāmanira'a i te paura H. Te 'ōpuara'a 'Europa, 'ei rāve'a mono nō te Marite, e rāve'a ato'a ia nō te fa'ahepo ia Washington nō te fa'a'āpī i te ture *McMahan Act*. Nō reira, i te 'ōmuara'a o te matahiti 1958, 'ua fa'ari'ihia rau tere 'ohipa farāni i nī'a i te vāhi porofanu pupuhi i Nevada.

'Ua fa'aātea 'o de Gaulle iāna iho i teie 'ōpuara'a 'Europa. I te taimē 'āpo'ora'a a te Pū Pārorura'a a te Hau i te 17 nō tiunu 1958^[5], 'ua teimaha tōna reo i te paraurā'a ē : " 'Eiaha tātou e tāmāu i te 'āpe'e i te fa'anahora'a 'ātōmī, tuha'a i reira mātou e ha'apae ai i te hōro'a i te mana'o". 'Ua fa'ahemo 'oia i te rave-'āmui-ra'a i te 'ohipa 'ātōmī e Ronetona 'e 'ua vaiihohia ia Couve de Murville, fa'aterehau o te mau 'Ohipa 'E'ē, te tu'ura'a i te tā'āto'ara'a o te 'ōpuara'a fenua ra'ituāta'a i te hiti, hō'ē paura 'europa e tāta'itoru tuha'a ataata : e ha'afifi roa teie i te tāhō'ēra'a e te Fenua Heremani; e tupu te 'ōmitora'a a te Rūtia; e ha'atāfifi-roa-hia te tahi " 'ohipara'a

'āmui mana'ohia nō nī'a i teie tumu parau e te Fenua Marite „^[6]

. 'Ei fa'aotira'a, 'ua tūmahae 'o Guillaumat i te parau faufa'a a Chaban nō nī'a i te rave 'āmuira'a i te 'ohipa Farāni-Heremani : te 'Āl'Ā " 'aita 'oia e fāri'i i te mana o te hono'a parau Strauss - Chaban-Delmas nō nī'a i te 'ohipara'a 'āmui tā'āto'a i te pae o te paura 'ātōmī ". I te pae o te Marite, i te reira iho ā taime 'āpo'ora'a, 'ua fa'ahepo 'o de Gaulle " e tu'u i te mau tauiha'a tama'i i raro a'e i tō te Farāni hi'opo'ara'a " 'e 'ia tā'ati 'o Pari i nā pae " ha'api'ira'a 'e fa'a'ohipara'a " i te " fa'atupura'a i te tama'i 'ātōmī ". E pāto'i 'ōna 'ia ha'afifi te ti'aruā 'orera'a o te ihi anoha'a i te mau 'ohipa poritita, mai te fa'aterera'a a te Rēpūpirīta IV : " 'Eiaha e ha'amata e te 'ohipa tei noa'a a'e na mai, 'ia hina'arohia, e ha'apa'o fa'ahou ra i te mau fifi mai te 'ōmuara'a ". 'Ua pū'oi te tāpura fa'aotira'a i te hō'ē 'ohipara'a 'āmui ha'amauhia mai te hō'ē 'ōperera'a 'aifāitohia mai te mea a ē 'o Washington 'e 'o Pari, e fāito tuea tō rāua i te pae o te ihi 'e o te poritita 'e 'ia riro te FF'ĀA i te hō'ē mea farāni-marite :

1. E ti'a 'ia fa'aō tātou i roto i te fa'anahora'a o te mana'ora'a o te tama'i 'ātōmī,
2. E ti'a 'ia tā'ati tātou te Fenua Farāni i te mā'imira'a 'ātōmī marite i te pae o te fa'ehau,
3. E ti'a 'ia tū ato'a tātou 'e 'ia 'ore hō'ē noa a'e 'ohipa e ha'afifi i te fa'anahora'a o te 'ōpuara'a a te ravera'a SACEUR ". ^[7]

'Ua 'āpe'e 'o de Gaulle i te nu'ura'a o te mau tāu'aparaura'a i te *Joint Committee on Atomic Energy* maoti te ti'ahau 'o Jacques Martin, tei tāmata i te fa'aau tau 'āva'e i teie nei e te Fenua Marite. I te 2 nō tiurai 1958 ra, te ha'amaita'ira'a o te ture *McMahon Act* 'ia fāna'o te mau Fenua Pūai tei rave mai i te tahi mau " nu'ura'a pāpū " nō te pae 'ātōmī, nā Ronetona noa i 'āpī. 'Aita ho'i 'o Martin i fāri'i a'e i te tahi parau fa'ahemora'a^[8]. 'Ua tāmata 'o De Gaulle hō'ē here i te 5 nō tiurai 1958, e te Pāpa'i parau a te Hau marite 'o John Foster Dulles, tei tere nā Pari. 'Ua ha'amana'o 'o Couve i te topara'a reo " te 'ā'au maita'i roa ", ma te 'ite- pāpū-ra'a ato'a i te fa'ata'ara'a i rotopū i nā 'ōrama e piti : nō Dulles e ti'a te mana fa'ahepo marite e ha'aupo'oti'a i te maita'i, o tei fa'a'ore parau o te hina'aro a te tēnerara de Gaulle i te huti i te Fenua Farāni mai " tōna iho ha'apaera'a "^[9]. 'Ua hōro'a 'o Dulles i nā piti tāviri fa'atere 'e hō'ē turu " i roto i te ha'amaura'a i te mau mātini 'ātōmī o te mau pahī hopu moana ". 'Ua tāpa'o 'o de Gaulle i te pū o te hu'ahu'a 'ātōmī i roto i tāna tāpura o te fa'ati'ara'a hau : " Tē fātata ra mātou i te ha'amau i tā mātou 'ātōmī pūai, 'oia ho'i, "eiaha iho ā ia i nī'a i tā 'outou 'aore rā i tā te Rūtia fāito. E 'ohipa 'āva'e noa teie. E mea pāpū rā : e roa'a mai ia tātou, te tauiha'a tama'i 'ātōmī "^[10].

'?puara'a ti'a 'e mau hope'ara'a o te fa'ata'ara'a : h?? paura 'europa n? te fa'a'ana'anatae rahi a'e ia Washington ?

'Aita 'o de Gaulle i 'āfaro atu ra i te mau fa'aterera'a ihi 'e ihi anoha'a e vai nei i rotopū ia Washington 'e ia Pari, 'ua hina'aro ra 'ōna e fa'aō mau rēni poritita : 'ia mana te Fenua Farāni nō ni'a i te pene o te fa'a'ohipara'a i te mau pūai 'ātōmī i ni'a ia 'Europa ^[11]. 'Ua 'ōpua 'oia e ha'amau i te hō'ē huru pū fa'aterera'a 'ātōmī a te FF'ĀA i rotopū i te paura tei fa'ata'a i te Fenua Farāni i te toe'a o 'Europa. 'Ua pāpa'ihia teie atamanava nā roto i te parau a te hau i te 17 nō tetepa 1958. 'Aita ra 'o Londres 'e 'o Washington i hina'aro a'e e fa'ari'i i te tahi atu mero 'ē i roto i te *Special Relationship*. A ri'a, i 1960, 'ua ani 'o Adenauer i " te ha'amaura'a i te hō'ē pū fa'atere e 5 fenua i roto, nā rātou e fa'ari'i i te fa'a'ohipara'a o te tauiha'a 'ātōmī ", i roto i te FF'ĀA; 'ua vaiiho noa 'o De Gaulle 'ia tupu te reira, ma tē mana'o pāpū ra ē, e'ita te RFA e 'ōmua i te Fenua Farāni nō te hutira'a i nā fenua peretāne e piti mai tō rāua fāna'opitira'a i te mātete faufa'a ^[12].

'Ua arata'i te pāto'ira'a o te anira'a ia de Gaulle 'ia rave i tei fa'ahepohia. I te 'āpo'ora'a pārorura'a nō te 31 nō tēnuare 1959, 'ua tātarahapa 'oia i te ma'irira'a o te hō'ē " aupupu fa'atupu hau a te mau fenua ti'amā ", ma te fa'a'ite'ite atu i te Fenua Farāni i mua i te tupura'a o te hō'ē tama'i 'ātōmī fa'aoti-'ore-hia e ana.

" 'Aita ra e ti'a ra nō te hō'ē fenua rahi 'ia fāri'i ē, tei roto tōna ora i te rima o te tahi atu fenua, noa atu tō rāua fafaura'a piri " ^[13]. I muri mai i te moura'a o teie fa'aura'a, 'ua ti'a te tēnerara Gallois, upo'o feruri o te fa'ahō'ū'ūra'a a te Fenua Farāni, 'ia fa'ahiti te hurira'a 'ei hō'ē hina'aro nōna : " I raro i te fa'aterera'a a te Rēpūpirīta IV, 'ua riro te hu'ahu'a 'ātōmī 'ei tute o te itoito o te 'Ōtahira'a. Nō te tēnerara de Gaulle, 'ua hurihia te reira : 'ua riro te hu'ahu'a 'ātōmī 'ei mau rāve'a nō te tu'u i teie fafaura'a i te hiti ".

I te tōmite pārorura'a nō te 12 nō novema 1958, e pae 'āva'e i muri atu i te ha'amo'era'a i te 'ōrama o te hō'ē paura 'europa, 'ua ha'amana'o 'o de Gaulle i teie otira'a 'a horo ai te turu a te marite. 'Ua fa'ahepohia 'o Guillaumat e vauvau atu nō ni'a i " te faufa'a 'e te mau fifi o te 'āparau-fa'ahoura'a nō ni'a i teie uira'a e te mau Heremani ". 'Ua fa'aātea te fa'aterehau ha'apa'o i te mau Fa'ehau i te tā'āto'ara'a o te 'āmuitahira'a nō ni'a i teie paura, piri roa i te fa'aotira'a, noa atu " te tīa'ira'a o te hō'ē fa'aho'onara'a tei ti'a e ha'apo'i te moni o te ha'api'ira'a 'e o te hāmanira'a ". 'Āre'a, nō tōna ha'ape'ape'ara'a i te tārifā o te paura H, 'aita te fa'aterehau ha'apa'o i te mau Fa'ehau 'āpī e fa'aātea i te otira'a o te 'āmuira'a i te mau fa'a'ohipara'a faufa'a nō te tauiha'a fa'ehau hāmanihia e te 'uraniūmu hau i Pierrelatte : " Mai te peu e tauturu pāpū mai te Fenua 'Itāria 'e te Fenua Heremani i te ravera'a i te pū hāmanira'a tao'a, e hāmanihia ia i 'ō te tahi o te mau tauiha'a tama'i 'europa " ^[14]. Guillaumat " tei 'ore i 'ite i te tahi a'e fifi 'ia hi'ohia 'ei hi'ora'a fa'ehau " 'e, 'ei hi'ora'a poritita, 'ua ani 'ōna " mai te peu e fa'a'ōhiehia tō tātou ro'ohiara'a i nā tauiha'a tama'i marite e toru ". 'Aita 'o Couve i fa'ahiti noa a'e i tōna mana'o, 'ōpani iho ra 'o de Gaulle i te tāu'aparaura'a.

'Ua iti te ha'ape'ape'ara'a a de Gaulle nō te mau ho'o, i te taime e tu'ua ra nō te ha'amau i te hō'ē fa'anahora'a tauiha'a tama'i 'ātōmī ti'a. Nō te reira tuha'a, i hea ia e tu'u ai te faufa'a o te ito ? Te paura 'aore rā te mau rēni te'a, tei tītauhia nō te fa'ahō'ū'ūra'a, ma te 'ite e rāve'a noa te Mirage IV ha'atupuhia 'ei pū ha'amaura'a 'ohipa e te hau i ma'iri, i te mau pāzurura'a o te tahi atu pae paruparu a'e i te hō'ē tūpita ha'amāo'ahia e te hō'ē pahī hopu moana ? 'Ua fa'ahiti 'o de Gaulle i roto i te mau hu'ahu'ara'a o te anoha'a i te tōmite o te Pāzurura'a nō te 13 nō māti 1959. 'Ua hōhōra 'o Francis Perrin, te Tōmitēra teitei o te AIA iāna i te mau tuha'a tītauroa-hia nō te fa'aoti i te paura H : nōna, e ti'a e fa'a'ohipa e 23 ē tae atu e 25 tt purutoniūmu nō te hāmani hō'ē mātini, o tei riro i te tāpe'a noa a'e 15 tt. 'Ua hāmanihia e te putu uira G1, 10 ti'ahapa i te matahiti hō'ē, G2, tei fa'ata'a-tāta'i-hia pu'era'a hu'ahu'a 'ātōmī teiaha 'ei māmā i te 'āva'e nō tiurai, e ha'amata ia i te hāmani i te hope'a matahiti 1959. 'Ua ani 'o de Gaulle i te taime tu'ua e vai nei i rotopu i te fa'anoa'ara'a i te purutoniūmu i te fāito e 25 tt 'e te tūāpapara'a. 'Ua fa'a'ite 'o Couture, fa'atere tahito nō Pierrelatte 'e mono a Gaillaumat i te ti'ara'a o te Ti'a'aura'a rahi, e te fāito e 2.5 ē tae atu i te 3 miriā hau a'e nō te ha'apa'ari i te rāve'a tāea o te mau ravera'a 'e te tāmatarā'a i te ha'aputu i te mau ota mētara, e nehenehe ia e fa'atupu te tūāpapara'a mātāmua " toru 'āva'e i muri i te fa'ahope'ara'a o te fa'aa-ho'o-ra'a purutoniūmu ". 'Ua fa'aoti 'o de Gaulle : te paura nā mua, noa atu e ti'a 'ia fa'a'orehia te rōtahi o te fa'anahora'a tauiha'a tama'i 'ātōmī. Te poritita hou te rāve'a tama'i.

1959 : te h'ro'aro'ara'a i te mau fa'ahēpora'a o te ti'am'ra'a

I te 'ōmuara'a o te matahiti, tē manuia noa ra te ti'aturira'a maoti te mau nu'ura'a o te AIA tei ti'a e fa'atura i te fā o te ha'amāo'a 'ātōmī mātāmua i te mātā o te matahiti 1960. E ha'ati'aturi teie 'ōrama, e fāna'o te Fenua Farāni i te ha'amaita'ira'a o te *McMahon Act*, mai te hi'ora'a o te mau firī'a o te mau peretāne, nō te fa'anahora'a i muri, paura H 'e mau rēni te'a o te ihi māo'ara'a. I te 'āva'e nō tēnuare 1959, tē toro ra teie hi'ora'a vare ia Gaillaumat 'ia rave mai tōna hina'aro e 6 matahiti i ni'a i te puta tāpa'o tāmahana o te paura H (1962) : " E ha'apūoho tano a'e te mau tohura'a mai te peu e fa'arī'i i te taime i reira, nā roto i te tupura'a, e riro ai te fenua Farāni 'ei Pūai 'ātōmī, te Fenua Marite, mai tā rātou i rave nō te Fenua Peretāne, e nehenehe rātou e hōpoi hō'ē turu anoha'a nava'i nō te ha'atupu vitiviti roa a'e, 'e māmā a'e ho'i, te hāmanira'a i tā mātou mau tauiha'a ahu 'ātōmī ^[15].

Inaha, i te 'āva'e nō fepuare 'e nō māti 1959, 'ua vaiho 'o Washington i te ti'aturira'a i te tahi mau parau 'āpī. E pāto'i rī'i te piha a te Hau i te mau rurira'a moni. 'Ua rave 'o Bertrand Goldsmith i te hō'ē tere 'ohipa i te 'āva'e nō fepuare nō te fa'aa hō'ē mātini hō ito 'ātōmī nō te pahī hopu moana 'e te ho'o atu i te 'uraniūmu ha'aporihia ^[16]. E te reira mau papa te hau fenua i fa'aoti ai e hōro'a i te moni turu nō te patura'a i te pū o te fa'ata'ara'a i te hu'ahu'a 'ātōmī nō Pierrelatte,

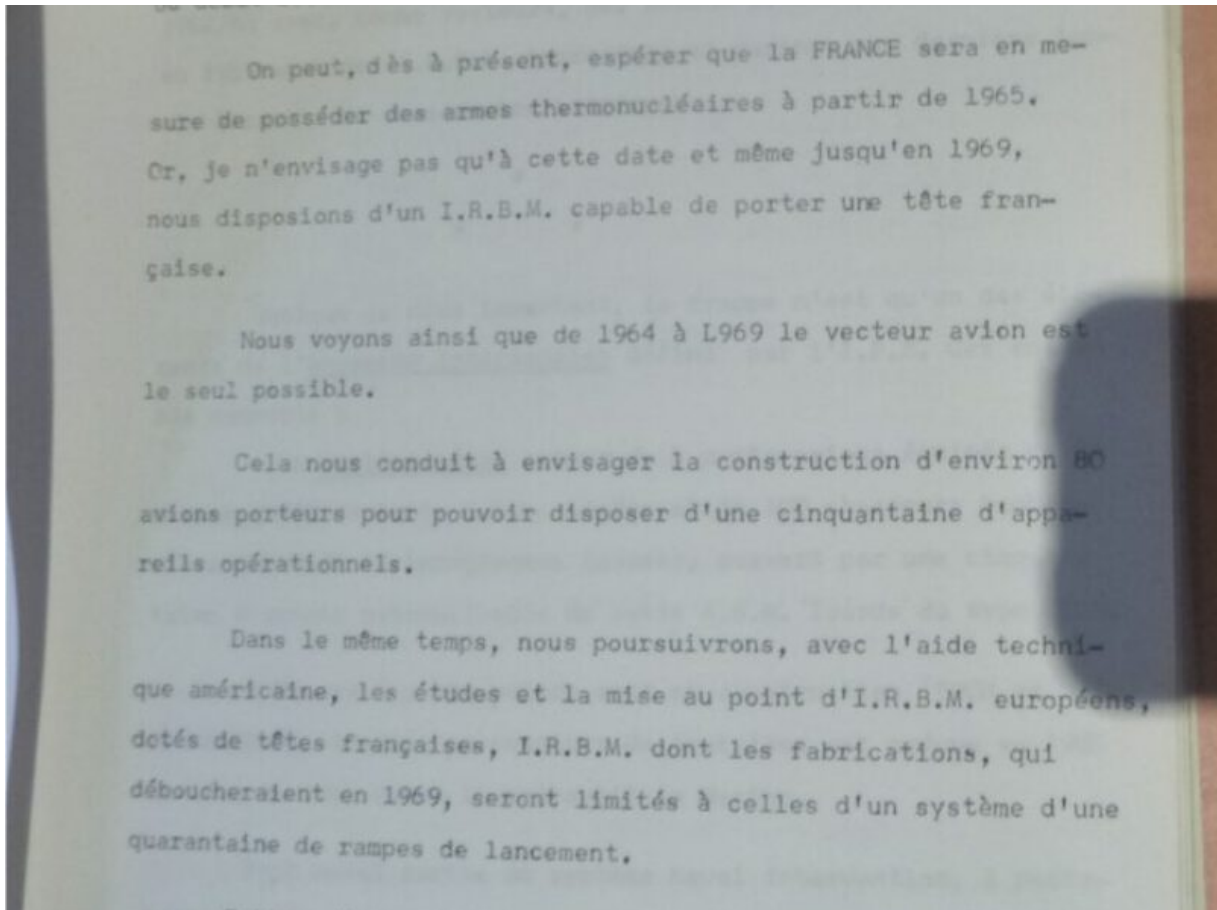
ma te tāu'a-'orera'a i tōna ta'umara'a ho'o. 'Ua fa'ati'i-'oi'oi-hia te mau ti'aturira'a : 'ua tā'ōti'ahia te firi'a nō te 7 nō mē 1959 i te turu a te marite nō te hāmanira'a i te hō'ē mātini pahī hopu moana 'ātōmī 'e i te hāponora'a i te " hō'ē i ni'a i te toru rahira'a o te 'uraniūmu ha'aporihia tei fa'ata'ahia "[17].

'Oia mau, i te reira taime, 'ua tāpa'o te tēnerara i tōna ti'amāra'a ma te fa'a'ite, i te 'āva'e nō māti, te haerera'a i rāpae o te nu'u fa'ehau farāni mai te pupu o te mau fa'atere o te FF'AA nō Méditerranée. Ma te 'ore e patu roa i te turu a te marite i te hiti, 'ua 'apo 'o de Gaulle i te mau hope'ara'a poritita o teie 'ōmitomito. I te 25 nō mē 1959, 'ua fa'a'ite 'o Eisenhower e pāto'i 'ōna i te tumu o te mau tauiha'a tama'i 'ātōmī tā te marite i ha'amau i te Fenua Farāni i raro i nā tāviri fa'atere e piti^[18]. E fāri'i ra 'oia 'ia hōro'ahia nā te mau pūai farāni, e ti'a nei i te Fenua Heremani i te mau tauiha'a 'ātōmī marite. E fa'ati'ati'a maoro ri'i noa 'ōna i te turu-'ore-ra'a a te marite. I tōna fāri'ira'a ia Eisenhower i te 3 nō tetepa 1959, i Rambouillet, 'ua tu'u 'oia i te uira'a i ropū i te tāu'aparaura'a huna, Tiritihia i te mau parau tuatāpapa ti'a. I roto i te hō'ē parau tauira'a mana'o, 'ua parau 'oia e " e 'ere 'oia i te ta'ata tītau ", hou 'a ha'apāpū maoro roa ai i te parau huritua. 'Ua 'ōmūmū 'ōna : " E 'ohipa ma'ama'a terā e tupu ra i ni'a i te Fenua Farāni 'ia ha'amāu'a i teie mau tino moni 'ia roa'a te mau mea tā te mau fenua 'āpiti i 'ite a'e na, nā reira ato'a nō te mau fenua tei nehenehe e riro 'ei 'enemi ". 'Ua 'ōhumu 'ōna : " A tau'āparau mai na tātou nō ni'a i te Ture Mac-Mahon ! 'Ua ti'a roa iā'u e tau i te papa ture nui a te Fenua Fārani i te taime 'a 'ite ai au, 'aita i ha'atuitā ". 'Ua 'ōrure 'oia, 'ei hope'a : " Tē parau mai ra 'outou, e mea ataata nō'u 'ia 'ite i te mau mea tā te hō'ē tauatinira'a tāporari rūtia i 'ite a'e na. 'Aita vau e nehenehe e fāri'i i te reira parau. E fa'aherehere te Fenua Farāni i te hia'ai o te mana "[19]. E piti 'āva'e i muri mai, i te 3 nō novema 1959, 'ua fā'i 'ōna i te Ha'api'ira'a nu'u fa'ehau e ti'a te Fenua Farāni e ha'amau i tōna iho " fa'anahora'a tauiha'a tama'i 'ātōmī ". Te tomora'a ia o te Fenua Farāni i te hui 'ātōmī e te ha'amāo'a *Gerboise bleu*, i te 13 nō fepuare 1960, e ha'apāpū te tāpa'o ha'avare o te hō'ē fa'a'āpīra'a i te *McMahon Act* nō te faufa'a o te Fenua Farāni. Te tino huitō'ofā Anderson, tei peretiteni i te *Joint Committee on Atomic Energy* e parau 'oia i taua iho taime ra " hō'ē tāmatarā'a, e 'ita te aura'a tītau-roa-hia i te 'āpīra'a faufa'a roa "[20]. E 'ita roa atu te Fenua Farāni, tei ti'a i te turu a te marite, e fāna'o atu i te tahi noa a'e turu, mai te parau a te Pāpa'i parau a te Hau Herter, e 'ita ato'a i ni'a i te ravera'a o te mau tāmatarā'a nā roto i te hōhonura'a o te fenua [21]

.E'ita teie 'ete'ete o te fa'afifi e ha'amāhorahora i te fa'aotira'a a te tēnerara de Gaulle i te moe'āpapa i te fa'anahora'a 'ātōmī 'e te hāmanira'a i te mau porofanu o te mau ha'amāo'a o tāna e tītau nei. Hō'ē tahua i te 'ā'ano o te fenua, nō te te paura A, ma te vitiviti ; hō'ē ato'a tahua fa'ata'a'ē maita'ihia nō te paura H, noa atu te tāere o te mau 'aivāna'a 'ātōmī farāni nō te reira

(de Gaulle 'e te mā'itira'a ia Pōrīnetia).

CR du Comité de défense du 13 mars 1959 « Politique militaire à long terme : plans d'organisation et d'armement », p. 5. Guillaumat s'illusionne sur l'avancement de la recherche sur la bombe H en escomptant la révision du McMahon Act dès que la France aura tiré une bombe A, en 1960.

Ha'apotorā'a parau

De la 2e Guerre mondiale, où le chef de la France libre suit les progrès de l'arme atomique, jusqu'à la naissance de la Ve République, qui voit son premier président décider de doter la France d'une force de frappe qui sera le signe de son redressement et le moyen de son indépendance, de Gaulle joue un rôle central dans les débuts de la dissuasion française. Mais cette histoire est moins linéaire qu'il y paraît. La rupture de 1958 procède du refus de Washington de réformer le McMahon Act au bénéfice de Paris comme de Londres. La perspective d'une bombe européenne a été considérée, ne serait-ce que pour faire pression sur les États-Unis. En 1959 Paris continue à escompter une révision de la politique américaine après le succès de sa bombe A pour obtenir une bombe H dès 1965.

Puna o te parau

AN (F/60/3023) Parau fa'aaura'a (DDF, FRUS) SGSDN (Tōmite pāururura'a o nau matahiti 1958-1960)

Tapura puta tai'ora'a

Frédéric Bozo, *E piti fa'anahora'a n? 'Europa : de Gaulle, Ite fenua Marite 'e te '?muira'a '?taranetita, 1958-1969*, Plon/Tā'atira'a Charles de Gaulle, 1996. Julian Jackson, *De Gaulle. Te tahi mana'o n? ni'a i te fenua Far?ni*, Le Seuil, 2019. Renaud Meltz, « Te mā'itira'a i te 'ātōmī a te tēnerara de Gaulle », Jean-Paul Bled, dir., *De Gaulle, ta'ata o te tenetere* Cerf, 2020, 'api. 163-181.

Rohiparau /Taparau/ Fatu parau

[Renaud Meltz](#)

Fa'atere nō te nene'ira'a

Parau papa'i ha'apapu

1. SHD, GR 2Q 26, pāpa'i o te 23 nō māti 1957 nō te tōmite o te pārorura'a (CdD) o te 30 nō 'ēperēra 1957 'e PV o teie tōmite.
2. Ha'aputuputura'a o te fenua (AN, Pierrefitte), F/60/3023, ss dr « 'Āpo'ora'a o te mahana maha 6 nō fepuare 1958 », pāpa'i 'e parau o te 2 nō fepuare 1958.
3. Frédéric Bozo, E piti fa'anahora'a nō 'Europa : de Gaulle, te fenua Marite 'e te 'āmuira'a 'Ātaranetita, 1958-1969, Plon/Tā'atira'a Charles de Gaulle, 1996.
4. Beatrice Heuser, "Te moe 'Europa a Franz Josef Strauss", Ve'a o te fa'aōra'a o te 'ā'amu nō 'Europa, 3(1), 1998, 'api. 75-103.
5. Te tāu'aparaura'a a te 'Atimarara Duval e te ti'a hau 'o Jean-Marc Boegner, nō ni'a i tōna huru i te haerera'a mai i teie putuputura'a, i reira tōna " fa'a'itera'a i te mau mea atoa tāna i tāpe'a noa 'ahuru matahiti i te maoro nō ni'a i te 'āmuira'a 'Ātaranetita, i ni'a i te pupu tāmau " AN, 551AP/13.
6. SGDSN, fa'aotira'a a te tōmite pārorura'a o te 17 nō tiunu 1958
7. Ibid
8. AN, 551AP/13, tāu'aparaura'a a Duval rāua te ti'a hau Jacques Martin i te 11 nō tenuare 1989.
9. Maurice Couve de Murville, Te tahi poritita 'ē'ē. 1958-1969, Plon, 1971, 'api. 30.
10. DDF, 1958, n°16, Pū'ohura'a o te mau tāu'aparaura'a farāni-marite o te 5 nō tiurai 1958, 'api. 24.
11. Frédéric Gloriant, « Te fa'aaura'a a Ronetona 'e de Gaulle nō te tahi "fa'anahora'a 'ātōmī e toru tuha'a" nō Tetepa 1958: te fāri'ira'a, te mau hope'a, te tāpa'o », Céline Jurgensen, Mongin, Dominique, dir., Te pāto'ira'a 'e te fa'ahepora'a. Mai te 'ōmuara'a o te fa'anahora'a 'ātōmī Farāni e tae roa mai i teie tau, Odile Jacob, 2018, 'api. 235-258.
12. SGDSN, CR du CdD o te 13 nō tenuare 1961, 'api. 10.
13. SGSDN, CdD o te 31 nō tenuare 1959.
14. SGSDN, CdD o te 12 nō novema 1958, pū'ohura'a, 'api. 18.
15. SGDSN, CdD o te 31 nō tenuare 1959

16. Bertrand Goldschmidt, Te mau tata'ura'a 'ātōmī, 'api. 242 'e Wilfrid L. Kohl, Te mau 'Ohipa 'Ātōmī Farāni, Princeton, Fare ha'api'ira'a teitei nō Princeton, Press, 1971, 'api. 88.
17. Frédéric Bozo, Op. cit., ma te tai'o i te parau, « Te mau fa'aaura'a Farāni 'e Marite nō te fa'aohipara'a i te ito 'ātōmī i roto i te nu'u », 27 nō novema 1959, MAE, Fa'aaura'a 1948-1960, n°254 'e « Te hi'opo'ara'a i te 'ā'amu nō te fa'aaura'a i te parau nō te pārorura'a i te tahi 'e te tahi e te fenua Farāni nō te matahiti 1959 », LBJL, Te mau hoho'a nō te pārorura'a o te fenua, te mau hoho'a a te tōmite, te tōmite nō te fa'arahira'a o te mau mauha'a 'ātōmī, 'āfata 5 ('aita e tai'o mahana). Maurice Couve de Murville, Te tahi poritita 'ē'ē 1958-1969, Pari, Pion, 1971, 'api. 62.
18. Charles de Gaulle, LNC (1958-1960), 'api. 225-228.
19. Vernon A. Walters, Tere 'ohipa mū, Garden City, N.Y., Doubleday, 1978, 'api. 490. Tā'u hurira'a.
20. Wilfrid L. Kohl, Te mau 'Ohipa 'Ātōmī Farāni, Fare ha'api'ira'a teitei nō Princeton, Press, 1971, 'api. 106.
21. FRUS, 1958-1960, Tuha'a. VII, Tuha'a 2, 'api. 334.